

“Sense els indians Catalunya no seria avui com és”

Anna Castellví, al Centre d'Interpretació dels Indians a Begur, que ha comissariat E.A.

La Xarxa de Municipis Indians es va constituir fa 15 anys per coordinar l'acció de les poblacions amb més tradició d'americanos, els veïns que havien emigrat cap a Amèrica entre el segle XVIII i principis del XX, i que en nombrosos casos d'èxit van tornar a Catalunya per viure la darrera part de la seva vida i hi van deixar una empremta fins ara vistosa i exòtica, però que algunes veus també reclamen posar en quarantena i contextualitzar davant algun cas d'esclavisme.

Dels indians catalans que van fer les Amèriques perduren les cases i altres obres molt més destacades, però sovint poc

conegudes. Van deixar empremta a l'Eixample de Barcelona, amb la Pedrera o la primera torre de la Sagrada Família; la primera línia de ferrocarril a la península, de Barcelona a Mataró, el 1848; o nombroses iniciatives benèfiques i socials a les poblacions on alguns van poder retornar. Van deixar empremta, molta documentació, i cada cop en sabem més. Sense la seva contribució, segurament Catalunya no seria avui com és. També la Pedrera de Gaudí? L'edifici ha passat a la història com la casa Milà, però Pere Milà s'havia casat amb una jove vídua d'un indià, la Roser Segimon, reusenca, que s'havia casat amb només 22 anys amb un indià retornat, Josep Guardiola, de 60, de qui va enviudar pocs anys després i va heretar la fortuna. Posteriorment coneixeria Milà i tots dos van encarregar a Gaudí la casa, però a Blanes es comentava amb sarcasme que l'empresari, en comptes de casar-se amb la vídua Guardiola, s'havia casat amb la Guardiola de la vídua. Aquesta empremta ha estat qüestionada darrerament per la implicació d'alguns en l'esclavisme o el tràfic de persones negres. Hi ha ombres, però des del meu punt de vista, moltes més llums. Molts indians no eren negres i alguns negres catalans ho havien estat des de Catalunya, sense haver posat cap peu a l'altra banda de l'Atlàntic. I també ens fixem força només en els indians que van retornar, els d'èxit, però va ser un fenomen d'emigració en què moltes persones valentes van deixar-ho tot, interrompent les seves vides sense la seguretat que se'n sortirien a ultramar. Cal recordar aquest context de perdedors, de gent que marxava arruïnada després que la fill-loxera els arrasés les vinyes. Treballen per reivindicar aquest llegat mentre algunes veus demanen que es posi en quarantena, com ara la candidata de la CUP a Barcelona, que demanava deixar de fer la Fira d'Indians de Begur o retirar els gegants 'negrets' de Tarragona o 'cubanets' de Sitges... Penso que és una actitud reduccionista sobre una realitat molt més complexa. Ja posats a fer, també prohibim les fires medievals. I també les havaneres, o El meu avi, estaran en risc. Estem en precampanya, però millor no barrejar política i història, perquè si no la història pot acabar trinxada i rebregada. Com evoluciona la Xarxa de Municipis Indians? Som 18 poblacions, onze de les quals adherides individualment i set més a través del Consorci de Turisme del Maresme. I per créixer una mica més, estem en converses amb Sant Feliu de Guíxols des de fa temps, i també amb els ajuntaments de Cunit i Calafell. Entre els plans de l'entitat, volen estrènyer llaços amb altres territoris indians de l'Estat, ja que és un fenomen compartit. Tenim molt bona relació amb Indianos del Norte, que seria una entitat molt similar a la nostra, en l'esperit, però alhora molt diferent, ja que aplega només set municipis i de cinc regions diferents –Galícia, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó i el País Basc–. A Comillas, fins i tot, fan cada any el Día del Indiano, que té molt a veure amb la Fira d'Indians de Begur, per l'ambient i les activitats, i també es fa cap a finals d'estiu. Ens agradaria federar-nos i compartir feina, però són encara poques poblacions, respecte a les 18 que som nosaltres, i potser ajudarà si n'incorporen algunes més. Si consolidessin aquesta col·laboració, tindrien més força per a la recerca? Ens agradaria impulsar itineraris culturals, una mena de rutes temàtiques que es promouen des del Consell d'Europa, i ja hem fet contactes amb altres territoris de la UE, com ara Portugal, el

sud de França i Còrsega, o Anglaterra i Itàlia, on les migracions cap a Amèrica també van ser destacades, i es podrien completar les connexions també amb destinacions a l'altra banda de l'Atlàntic. Però és un projecte que està aparcat perquè el nostre pressupost anual és molt ajustat, bàsicament les petites aportacions anuals de cada municipi, i és complicat cobrir-ho només amb petites subvencions. La darrera gran iniciativa assolida és el centre d'interpretació de Begur. Sí, al municipi s'ha fet molta feina en els darrers anys, arran de la recerca dels arxivers; primer Lluís Costa, com a precursor, i ara l'equip que ha agafat les regnes de la Fira d'Indians. Com que molts dels que van tornar eren empresaris, acumulaven molta documentació. I el 2021 va sorgir la idea de concentrar-la i donar-li un nou impuls en forma d'equipament, amb una museografia que anés més enllà de quatre plafons. Fa un parell de mesos que està en marxa i va atraient públic. Per completar la feina, hi ha la idea d'organitzar visites guiades un festiu al mes i també és un recurs per als escolars, sobre la base de la recerca que s'ha anat elaborant a cada municipi. Hi ha, però, altres espais similars, a Can Font, a Lloret, o el centre dels americanos de Sant Pere de Ribes. Són recursos pedagògics i culturals molt importants. Ja fa vuit anys que coordina la Xarxa de Municipis Indians. Tot va començar amb les fires d'indians de Begur? Evidentment, la feina de preparar i viure diverses edicions de la fira, des del 2009 fins al 2015 a Begur, va pesar. Però és una cosa que venia d'abans. Anys enrere es remuntava molt a la tradició familiar, i en el meu cas recordo, per exemple, les històries que quan era petita m'explicava la meva àvia sobre dues cosines que tenia a Amèrica. Però potser el primer moment de curiositat va arribar amb el llibre Els indians, de la periodista Rosa Gil, el 1989. També té avantpassades indíanes, doncs... Sí, i el gran viatge pendent és anar a Cuba, on encara no he estat mai, tot i que m'ha tocat organitzar molts viatges entre una i altra banda i vaig estar present en l'estrena del primer vol regular entre Barcelona i l'Havana. I això li passa a molta gent. El turisme genealògic és una altra porta oberta? Sí, molta gent explica que l'avi o el besavi van anar a Cuba, o a fer les Amèriques, però n'han perdut la pista. I a l'inrevés, he conegut persones de l'altra banda de l'Atlàntic que han pogut veure on hi havia la casa on van néixer els seus avis o avantpassats. És una part de l'herència de les famílies que es podria –i convé– explicar. Quins fils els queden per estirar, després de les connexions empresarials, el lèxic, costums, arquitectura, música o productes importats cap aquí? El rol de les àvies i besàvies, les dones indíanes que van quedar en segon terme, més enllà, per exemple, del cas de Roser Segimon, que també. Tenim documentat el cas d'una altra vídua de Lloret que es va poder casar en segones núpcies, però amb un altre indià encara més ric. En molts casos, però, pesava la fidelitat d'ultratomba i no es tornaven a casar perquè l'herència no passés als nous marits. I moltes van fer una tasca filantròpica molt important, en forma d'asilos o escoles als seus municipis d'origen. A banda d'això, el patrimoni arquitectònic tangible avui continua en mans privades. És un obstacle. El 95% de cases d'interès són de propietat privada. Moltes han estat protegides, i l'exterior mostra bon aspecte. A dins, ja no hi podem entrar. Als fronts marítims, les que s'han conservat han permès preservar retalls de la gran urbanització posterior de grans edificacions. I en d'altres, recentment, hi ha hagut la sort que han estat adquirides per estrangers o per ser reconvertides en hotels. Hi ha hagut intents per rescatar mobiliari, però també és difícil competir amb les ofertes dels antiquaris.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 14-04-2023, Pàgina 20

-El Punt Avui. Nacional 14-04-2023, Pàgina 20

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/2277479-sense-els-indians-catalunya-no-seria-avui-com-es.html>